

Яцишин С. Р.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Тернопільський національний економічний університет

ВИДИ АНАЛІЗУ РИЗИКО-ОРІЄНТОВАНИХ ОПЕРАЦІЙ ТА ЙОГО СКЛАДОВІ

Аналіз ризико-орієнтованих операцій можна поділити на два види, які доповнюють один одного: якісний і кількісний.

Якісний аналіз може бути порівняно простим, його завдання – визначити фактори, етапи роботи, при виконанні яких ризик виникає, тобто встановити потенційні сфери, після чого ідентифікувати всі можливі ризики. Суть такого аналізу полягає в одержанні інформації про структуру, властивості об'єкта і наявні ризики, а також у визначенні факторів ризику й обставин, що приводять до ризико-орієнтованих операцій. Шляхом аналізу виявляються джерела, причини, фактори ризиків, установлюються потенційні зони ризиків, його види.

Кількісний аналіз, тобто чисельне визначення розмірів окремих ризикових операцій і ризику в цілому, – проблема більш складна. Підприємець завжди повинен прагнути враховувати можливий ризик і передбачати заходи для зниження його рівня і компенсації ймовірних втрат. На цьому етапі визначається чисельне значення ймовірностей ризико-орієнтованих операцій та їхніх наслідків. Здійснюється кількісне оцінювання ступеня ризику і визначається припустимий рівень. Імовірність комерційного і технічного успіху, тобто врахування ризику й оцінювання його ступеня визначаються залежно від характеру подій або діяльності, що передбачається здійснити. Високий ступінь ризико-орієнтованих операцій приводить до необхідності пошуку шляхів штучного зниження можливих наслідків ризику на економічний стан підприємства.

Критерієм кількісного оцінювання ризику є ймовірність отримання результату меншого за значення, яке вимагається:

$$K_p = I x (P_n - P_\phi),$$

де: K_p – критерій оцінювання ризику; I – ймовірність; P_n – значення результату, що вимагається (те, що планується); P_ϕ – отриманий результат (фактичний).

Урахування ризику – коригування управлінських рішень у відповідності з рівнями ризику, які оцінені. Воно може проявлятися в плануванні результативних показників та організації процесу їх досягнення.

В якості критерію кількісного урахування ризику береться абсолютна величина, яка визначається за формулою:

$$P_c = B_o x B_i,$$

де: P_c – ступінь ризику; B_o – очікувані втрати; B_i – ймовірність втрат.

Призначення аналізу ризико-орієнтованих операцій – дати потенційним партнерам необхідні дані для прийняття рішень про доцільність участі в проекті і передбачити заходи для захисту від можливих фінансових утрат.

Аналіз ризико-орієнтованих операцій здійснюється в послідовності, приведений на рисунку 1.

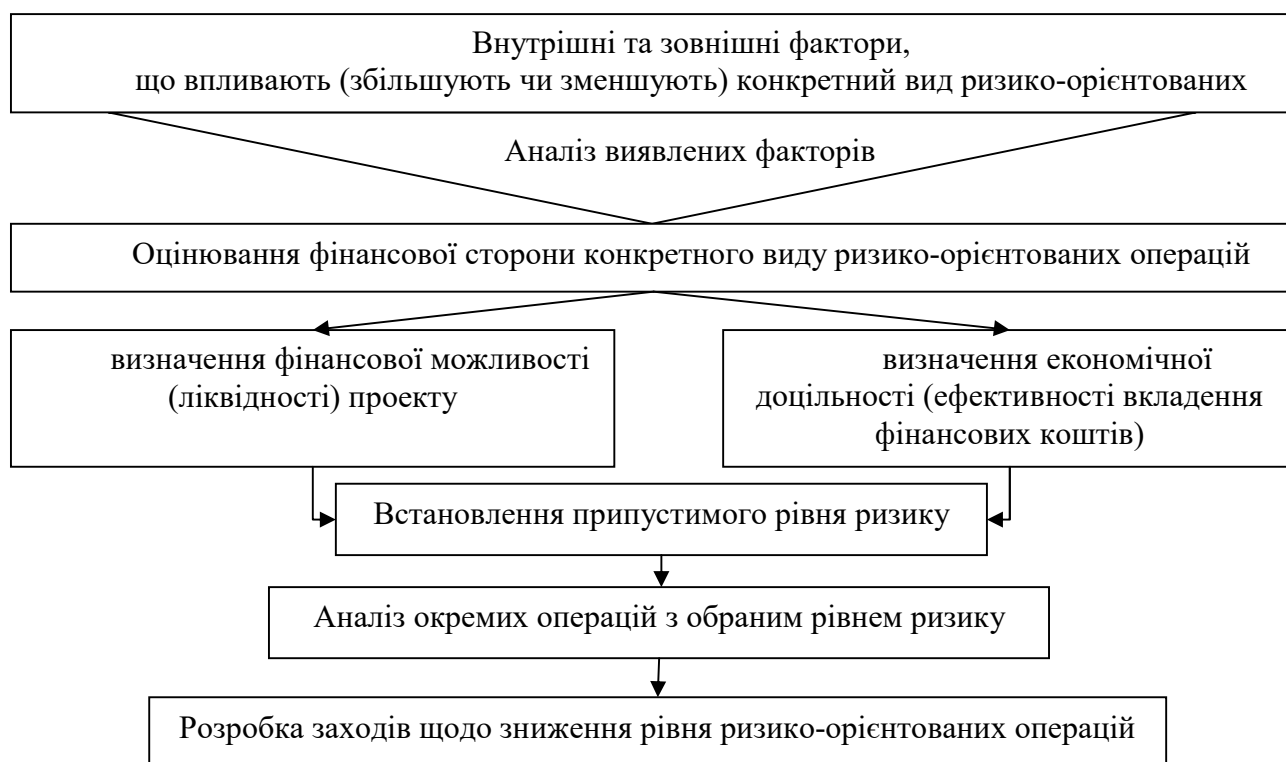

Рис.1. Схема аналізу ризико-орієнтованих операцій

Управління ризиком – складний процес, метою якого є зменшення чи компенсація збитку підприємства при настанні несприятливих подій. Основні етапи процесу управління ризиком:

1. Аналіз ризику: виявлення ризиків і оцінювання.
2. Прийняття рішень.
3. Вплив на ризик: зниження, збереження, передача.
4. Контроль результатів.

Аналіз ризику є початковим етапом процесу управління ризиком. Його мета – одержання необхідної інформації про структуру, властивості об'єкта і наявні ризико-орієнтованих операції. Він складається з виявлення ризиків і їхньої оцінки. При виявленні ризиків (якісна складова) визначаються всі ризики, притаманні досліджуваній системі. Оцінювання – це кількісний опис виявлених ризиків, у ході якого визначаються такі їхні характеристики, як імовірність і розмір можливого збитку. У цей час формується набір сценаріїв розвитку несприятливих ситуацій, і для різних ризико-орієнтованих операцій можуть бути побудовані функції розподілу імовірності настання збитку залежно від його розміру.

Аналіз може здійснюватися в двох протилежних напрямках – від оцінювання до виявлення і навпаки. У першому випадку вже маються (зафіксовані) збитки і необхідно виявити причини. У другому випадку – на основі аналізу системи виявляються ризики й можливі наслідки.

Передача ризику може бути здійснена шляхом внесення в текст документів (договорів, торгових контрактів та ін.) спеціальних застережень, які зменшують власну відповідальність при настанні непередбачених подій чи передачі ризику контрагенту.

Заходи щодо управління ризико-орієнтованими операціями можуть бути розділені на дві групи: доопераційні та післяопераційні.

Перші, як випливає з назви, плануються і здійснюються завчасно. Сюди відносяться: страхування, самострахування, попереджувальні організаційно-технічні заходи, юридичні, договірні й інші заходи для передачі ризику.

Післяопераційні заходи – здійснюються після того, як непередбачена подія (операція) уже відбулася. Це, зокрема, одержання засобів на ліквідацію збитків у вигляді фінансової допомоги, позик і таке інше.

Багато заходів для збереження і передачі ризику щодо господарських операцій є за своєю суттю фінансовими механізмами й жодним чином не впливають на частоту виникнення несприятливих подій та масштаби збитків для їхньої компенсації.

Література

1. Аналіз ризику // Вітлінський В.В., Наконечний С.І. Ризик у менеджменті. – К.: ТОВ : «Борсфен-М», 1996. – С. 24-34.
2. Івченко І.Ю. Моделювання економічних ризиків і ризикових ситуацій. Навч. посібник / І.Ю. Івченко – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 344с.
3. Яцишин, Світлана. Невизначеність як причина виникнення ризику [Текст] / Світлана Яцишин // Вектори розвитку науки і бізнесу в глобальному середовищі: тренди та перспективи : матеріали Національної науково-практичної конференції [Тернопіль, 7 листопада 2019 р.]. / редкол. : П. Р. Пуцентейло, Р. Ф. Бруханський, Н. П. Чорна [та ін.]. - Тернопіль : ТНЕУ, 2019. - С. 254-256. URL. : <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/3660>.
4. Яцишин С.Р. Ризикоорієнтовані операції в системі обліку: поняття, типологія, методи визначення / С.Р. Яцишин // Сучасні детермінанти фіскальної політики : локальний та міжнародний вимір : III Міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 10 вересня 2019 р.] – Тернопіль: ТНЕУ, 2019. – С.304-307. URL. : <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/37812>
5. Crouhy M. Risk management / M. Crouhy, D. Galai, R. Mark. – McGraw-Hill, 2011. – 717 p.